

PO Lamminmäki Anne-Elina(SM)

16.09.2020

Asia

EU/OSA; EU:n strategia lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnan tehostamiseksi

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Osana EU:n turvallisuusunionistrategiaa 24.7.2020 komissio antoi tiedonannon EU:n strategiasta lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumisen tehostamiseksi. Strategia vastaa Euroopan unionin neuvoston 8.10.2019 antamiin päätelmiin lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnasta sekä Euroopan parlamentin 26.11.2019 antamaan päätöslauselmaan lasten oikeuksista YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 30. vuosipäivän yhteydessä.

Suomen kanta

Suomi tukee pyrkimyksiä vahvistaa EU:n toimia lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi. Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella lokakuussa 2019 hyväksytyt neuvoston päätelmät lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi muodostavat kokonaisvaltaisen lähestymistavan lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten, ennalta estävän työn ja uhrien auttamisen yhteistyön vahvistamiseksi.

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on globaalia rikollisuutta ja vaatii tehokasta yhteistyötä EU:n jäsenvaltioiden kesken ja kolmansien maiden kanssa. Suomi tukee komissiota kokonaisvaltaisessa lähestymistavassa ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumisen EU-strategian yhdistämistä muihin keskeisiin strategioihin, kuten uhristrategiaan ja ihmiskaupan vastaiseen strategiaan.

Suomi pitää viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja yritysten yhteistyön tiivistämistä olennaisena EU:n lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnan toimissa. Lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten sekä internetin palveluntarjoajien välinen sujuva yhteistyö on ensisijaisen tärkeää, jotta verkossa jaettavaa ja sinne tuotettua lasten seksuaalisen hyväksikäytön materiaalia paljastetaan ja poistetaan palvelusta nopeasti sekä rikoksen tutkinta mahdollistetaan. Suomi kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että strategiassa esitetyillä sääntelymuutoksilla tai puuttumiskeinoilla ei heikennettäisi viestinnän tietoturvallisuutta.

Lyhyellä aikavälillä komission esitys rajatun säädösehdotuksen antamisesta sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviin (ns. ePrivacy-direktiivi) yritysten omien toimien

tehostamiseksi on kannatettava. Suomi pitää erittäin tärkeänä, että internetissä tapahtuvaan lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön pystytään puuttumaan tehokkaasti. Lainsäädännön on turvattava viranomaisille ja muille toimijoille riittävät keinot lasten suojelemiseksi verkkoympäristössä. Ilmiön rajat ylittävä luonne ja tarvittavien puuttumiskeinojen kattavuus huomioiden on keskeistä, että lasten suojeeluun verkkoympäristössä liittyviä kysymyksiä tarkasteltaisiin EU:n tasolla kokonaisuutena ja myös yhteydessä ihmiskauppaan liittyvää rikollista toimintaa. Samalla on tärkeää varmistaa, että ehdotetut keinot sekä viranomaisten toimivaltuuksien laajuus ovat oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Lisäksi on varmistettava, että ehdotetut keinot ovat toteutettavissa ja tehokkaita. Puuttuminen viestinnän luottamuksellisuuden suojaan ja muihin perusoikeuksiin tulee rajoittua vain välttämättömään. Lähtökohtaisesti internetissä tallennuspalveluiden tai viestintäpalveluiden tarjoajia ei tule vaatia valvomaan (monitoroimaan) sisältöjen laillisuutta yleisesti. On myös varmistettava, että palveluntarjoajien tehtävät ja asema pysyvät perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla perustuslain puitteissa (PeVL 23/2018 vp, PeVL 43/2018 vp).

Komission uusi digitaalisten palveluiden lainsäädäntöhanke (Digital Service Act) selventää ja päivittää digitaalisia palveluita tarjoavien yritysten vastuita ja turvallisuussääntöjä. Komissio harkitsee tässä yhteydessä olemassa olevien vapaaehtoisten toimien pidäkkeiden poistamista niin, että laittomaan sisältöön, tuotteisiin ja palveluihin voitaisiin puuttua paremmin. Suomi pitää tärkeänä, että kokonaisuudessa huomioidaan lasten oikeudet, perusoikeudet ja yksityisyyden suoja koskeva sääntely.

Suomi tukee komission aloitetta selvityksestä, jolla tunnistetaan mahdolliset lainsäädännölliset aukot, parhaat käytänteet ja prioriteettitoimet mm. arvioimalla lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumista koskeva direktiivin riittävyttä. Kokonaisuutta tulee tarkastella tietopohjaisesti ja lainsäädännön tarkastelussa tulee huomioida muun muassa teknologianeutraalisuus. Suomi ottaa tarkemmin kantaa komission mahdollisiin esityksiin lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa vahvistaviin lainsäädäntöaloitteisiin neuvotteluissa.

Suomi pitää tärkeänä, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnan lainsäädäntökokonaisuudessa huomioidaan Europolin rooli EU:n lainvalvonnan tieto- ja osaamiskeskuksena. Suomi tukee komission aloitetta Europol-asetuksen uudelleentarkastelusta ja pitää tärkeänä Europoliin perustettavan innovaatiokeskuksen ja -laboratorion roolia lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumisessa.

Suomi korostaa, että EU:n toimia lasten seksuaalisen hyväksikäytön ennalta ehkäisemiseksi ja uhrien auttamiseksi tulee vahvistaa, huomioiden mm. haavoittuvaisessa asemassa olevien uhrien tarpeet. Komission strategiassa esitetään eurooppalaisen osaamiskeskuksen ja verkoston perustamista. Rikollisuuden torjunta vaatii laajaa yhteiskunnallista panosta, joten eri viranomaisten, tutkijoiden, kansalaisyhteiskunnan ja muiden keskeisten sidosryhmien yhteistyön vahvistaminen ovat kannatettavia aloitteita. Suomi katsoo, että osaamiskeskusta ja verkostoa suunniteltaessa on otettava tarkoituksenmukaisesti huomioon jo olemassa olevat rakenteet ja niiden tehokas hyödyntäminen, lähtökohtaisesti määrärahoja uudelleen kohdentamalla. Suomi ottaa keskuksen perustamiseen tarkemmin kantaa, kunhan keskuksen rakenteet, rahoitus ja sijainti EU:n rakenteissa selviävät.

Pääasiallinen sisältö

Komission laatimassa tiedonannossa EU-tason strategiaksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi tunnistetaan se, että lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on erityisen vakavaa rikollisuutta, joka vaikuttaa laajasti uhreihin läpi elämän. Hyväksikäytöllä on vakavia sosiaalisia vaikutuksia. Useissa tapauksissa lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyvät henkilöt, jotka lapset tuntevat ja joihin lapset luottavat, mikä tekee rikollisuudesta erityisen vaikeaa paljastaa ja torjua. COVID-19 pandemian aikana huolena on ollut, että samassa taloudessa asuviin lapsiin kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö lisääntyy. Pandemiakriisin aikana lapset ovat viettäneet enemmän aikaa verkossa, minkä myötä verkossa tapahtuvan lasten seksuaalisen hyväksikäytön uhka on kasvanut. Strategiassa huomioidaan, että kriisiaikana lasten seksuaalisen hyväksikäytön materiaali on lisääntynyt verkossa jopa 25 % joissakin EU-maissa.

Strategiassa viitataan Euroopan neuvoston arvioon, jonka mukaan Euroopassa joka viides lapsi on jonkin muotoisen seksuaalisen väkivallan uhri verkossa tai sen ulkopuolella. Digitalisaation myötä lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä on tullut globaalia rikollisuutta. Strategian mukaan viimeisten vuosien aikana EU:ssa verkossa tapahtuvan lasten seksuaalisen hyväksikäytön raportointi on kasvanut merkittävästi vuoden 2010 23 000 tapauksesta vuoden 2019 725 000 tapaukseen, joka sisältää yli 3 000 000 kuvaa tai videota. Globaalisti kehitys on ollut 1 000 000 tapauksesta 17 000 000 tapaukseen.

Komission strategiassa kiinnitetään huomiota viestinnän yksityisyyttä ja tietoturvasuutta parantava päästä päähän -salausteknologiaan (nk. end-to-end encryption) ja sen todetaan edesauttavan rikollisten toimia, kuten kuvien ja videoiden jakamista, ja vaikeuttaa lainvalvontaviranomaisten työtä. Salausteknologian hyväksikäyttöä rikollisissa toimitissa tulisi tarkastella erilaisten ratkaisujen kautta niin, että palveluntarjoajilla ja alustayrityksillä on työkalut paljastaa ja raportoida lasten seksuaalista hyväksikäyttöä päästä päähän -salatussa viestinnässä. Ratkaisujen tulee kunnioittaa viestinnän yksityisyyttä, suojata lapsia hyväksikäytöltä ja suojella uhrien yksityisyyttä.

Strategiassa painotetaan sitä, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunta on EU:lle prioriteetti, ja Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat vaatineet konkreettisia toimia. Rikolliset ovat viranomaisia edellä ja EU:n tulee uudelleenarvioida sekä vahvistaa toimiaan. Komission strategia pyrkii esittämään kokonaisvaltaisen vastauksen rikollisuuden torjumiseksi niin verkossa kuin sen ulkopuolella. Strategia koostuu kahdeksasta aloitteesta, jotka on jaettu kahteen osioon: lainsäädäntökehikon implementointi ja kehittäminen sekä lainvalvonnan toimien kehittäminen ja kaikkien keskeisten sidosryhmien yhteistyön vahvistaminen.

I. Lainsäädäntökehikon implementointi ja kehittäminen lasten suojelemiseksi

1. Varmistetaan direktiivin 2011/93/EU kokonaisvaltainen implementointi

Komissio huomio, että EU direktiivi 2011/93/EU, lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa koskeva direktiivi, asettaa minimistandardit, jotka määrittävät lasten seksuaalisen hyväksikäytön rikokset ja rangaistukset. Se kattaa myös ennalta estävän työn, rikostutkinnan ja rikoksista syyttämisen sekä uhrien tukemisen ja suojelemisen. Aineellisen rikosoikeuden lisäksi direktiivi asettaa jäsenmaille vaatimukset panna toimeen hallinnolliset toimet, kuten rikosrekisterien vaihto ECRIS-tietojärjestelmässä ennalta estävänä toimena rekrytoinneissa, joissa työntekijä on säännöllisesti tekemisissä lasten kanssa, tai koulutuksissa, joissa ammattilaiset ovat tekemisissä haavoittuvassa asemassa olevien lasten kanssa. Nämä toimet vaativat yhteistyötä ja koordinaatiota

useiden eri viranomaisten (lainvalvonta, terveydenhuolto, peruskoulutus, sosiaalipalvelut, lastensuojeluviranomaiset ja oikeuslaitos) sekä yksityisen sektorin, kuten yritysten ja kansalaisjärjestöjen, välillä.

Strategian mukaan jäsenmaat eivät ole täysimääräisesti toimeenpanneet direktiiviä. Haasteita on ennaltaehkäisyssä ja erityisesti rikollisten ja potentiaalisten rikollisten ennalta estävässä työssä, rikoslain määritelmässä, kuten rikosten ja rangaistusten tasojen osalta, sekä apu-, tuki- ja suojaustoimissa lapsiuhrille. Varmistaakseen direktiivin toimeenpanon, komissio aloitti vuonna 2019 rikkomusmenettelyn 23 jäsenmaata (ml. Suomi) kohtaan.

Toimenpide: jäsenmaiden tulee viimeistellä lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa koskevan direktiivin implementointi välittömästi. Komissio käyttää toimivaltaansa rikkomusmenettelyjen kautta implementoinnin edistämiseksi.

2. Varmistetaan EU-lainsäädännön tehokkuus lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnassa

Komissio arvioi lasten seksuaalisen hyväksikäytön direktiivin päivittämistarvetta huomioiden kolmannen toimenpiteen mukaisen selvityksen lopputuloksen. Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä torjutaan myös muilla lukuisilla EU-lainsäädännön instrumenteilla, erityisesti yksityistä sektoria ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön ennalta ehkäisyä koskevalla lainsäädännöllä. Komission huhtikuussa 2018 antama asetusehdotus sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevasta eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä (COM(2018) 225 final, ns. E-evidence-asetusehdotus), ja tätä täydentävä ehdotus direktiiviksi (COM(2018) 226 final), on keskeinen tuleva lainsäädäntöinstrumentti liittyen myös yksityisen sektorin hallussa oleviin keskeisiin todisteisiin, kuten yritysten hallussa oleviin tietoihin lasten seksuaalisen hyväksikäyttömateriaalin lataajista ja jakajista. Lisäksi direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi määrittävät niin ikään sääntöjä laittoman sisällön poistamisesta. Komissio korostaa, että kunkin käynnissä olevan lainsäädäntöhankkeen osalta välitön toimeenpano on tärkeää, jotta yritysten oma-aloitteista rikosten paljastamista, poistoa ja raportointia lisätään lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi. Komissio antaa rajatun säädösehdotuksen yritysten omien toimien tehostamiseksi. Nopeana toimenpiteenä tämä antaa aikaa valmistella pidemmän aikavälin oikeudellista kehikkoa niin, että perusoikeuksien, kuten yksityisyyden suoja ja tietosuojan, varmistetaan. Lisäksi komission tuleva digitaalisten palveluiden lainsäädäntöhankke (Digital Service Act) selventää ja päivittää sääntöjä, jotka koskevat digitaalisia palveluja koskevaa vastuuta ja niiden turvallisuutta. Komissio harkitsee tässä yhteydessä sääntelyä, joka aikaisempaa enemmän kannustaa digitaalisten palvelujen tarjoajia, erityisesti verkkoalustoja, vapaaehtoisiiin toimiin puuttua verkossa välitettyihin laittomiin sisältöihin, tavaroihin tai palveluihin.

Lainvalvontaviranomaisten ja yritysten toimien selkiyttämiseksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön tehokkaampi torjunta vaatii selkeitä velvoitteita materiaalin paljastamiseksi ja raportoimiseksi. Komissio aloittaakin kohdennetun lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnan sektorilainsäädännön valmistelun. Valmistelussa huomioidaan niin ikään perusoikeuksien, kuten sananvapauden, tietosuojan ja yksityisyyden suojan, periaatteet.

Europol-asetuksen uudelleenarviointi on merkittävä osa kokonaisuutta. Komissio antaa uudelleenarviointinsa Europol-asetuksesta vuoden 2020 lopulla.

Toimenpiteet: 1. Prioriteettitoimena komissio esittää tarvittavaa lainsäädännön, jotta sähköisen viestinnän palveluntarjoajat voivat jatkaa nykyisiä vapaaehtoisia toimiaan lasten seksuaalisen hyväksikäytön paljastamiseksi järjestelmissään myös joulukuun 2020 jälkeen. 2. Vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla komissio antaa lainsäädäntöehdotuksen lasten seksuaalisen hyväksikäytön tehokkaammaksi torjumiseksi niin, että keskeisiltä palveluntarjoajilta edellytetään toimia tiedossa olevan seksuaalisen hyväksikäytön materiaali viranomaisille paljastamiseksi ja raportoimiseksi.

3. Tunnistetaan lainsäädännölliset aukot, parhaat käytänteet ja prioriteettitoimet

Komissio on kiinnittänyt huomiota siihen, että kaikki jäsenmaiden tunnistamat rikostorjunnan tarpeet eivät suoranaisesti liity lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa koskevaan direktiiviin. Voidaankin arvioida, että direktiivi ei ole kaiken kattava. Direktiivi tuli voimaan vuonna 2011, joten kokemuksia direktiivin vaikuttavuudesta, tehokkuudesta, asiaankuuluvuudesta, koherentiudesta ja lisäarvon tuottamisesta on arvioitava. Arvio keskittyy erityisesti verkossa tapahtuvaan rikollisuuteen, kun ei ole takeita, onko direktiivi riittävä suhteessa yhdeksän vuoden teknologiseen kehitykseen ja verkossa jaettavan materiaalin määrän kasvuun. Teknologian kehityksen myötä rikolliset pystyvät helpommin olemaan yhteydessä lapsiin, jakamaan hyväksikäytön kuvia, piilottamaan identiteettinsä ja rikoshyödyt sekä toimimaan yhteistyössä rikosvastuun välttämiseksi ja uusien rikosten tekemiseksi. Rikolliset hyödyntävät yhä enemmän salausta ja anonymiteettia. Tämä kehitys aiheuttaa yleistä yhteiskunnallista haittaa ja vaikeuttaa erityisesti lainvalvontaviranomaisten toimia.

Toimenpide: komissio aloittaa vuoden 2020 loppuun mennessä selvityksen lainsäädännön ja sen implementoinnin puutteista, parhaista käytänteistä ja prioriteettitoimista EU-tasolla. Arviointi tarkastelee, onko nykyinen EU-lainsäädäntö riittävä sille asetettuihin tavoitteisiin, ja onko ilmennyt sellaisia uusia haasteita, mihin nykyinen lainsäädäntö vastaa vain osittain tai ei ollenkaan.

II. Lainvalvonnan toimien kehittäminen ja kaikkien keskeisten sidosryhmien yhteistyön vahvistaminen

Strategiassa painotetaan sitä, että koko yhteiskunnan tulee osallistua lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaan. Rikosten ennalta estäminen, raportointi, neuvominen, tutkinta sekä kunkin tapauksen uhrin suojaaminen ja tunnistaminen sekä hoitaminen ja seuranta ovat kaikki olennaisia. Sosiaalipalvelut, terveydenhuollon ammattilaiset, akateemikot ja tutkijat, kouluhenkilökunta, oikeuslaitos, lainvalvontaviranomaiset, lapset, vanhemmat, kansalaisjärjestöt ja media toimivat tahoillaan todellisessa monenvälisessä yhteistyössä.

4. Vahvistetaan lainvalvonnan toimia kansallisesti ja EU-tasolla

Strategiassa huomioidaan, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunta vaatii toimivaltaista ja kokonaisvaltaista lainvalvontaa kansallisella ja EU-tasolla. COVID-19 -pandemia on vahvistanut tarpeen lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten digitaalisen osaamisen kehittämiseksi. Jäsenmaiden lainvalvontaviranomaisten organisaatiot ovat rakenteeltaan erilaisia lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnassa. On tärkeää, että jäsenvaltioilla on käytettävissään asianmukaisesti varustettuja erikoisyksiköitä, joiden henkilöstö on hyvin koulutettua. Erikoisyksiköiden lisäksi jäsenmaiden tulee harkita uhrien tunnistuksen erikoisyksiköitä. Rikosten tehokkaaksi torjumiseksi kansallisten viranomaisten tulisi osallistua EU- ja kansainvälisessä yhteistyöhön Euroopan

kyberrikoskeskuksen (EC3, Europol) ja Interpolin lasten seksuaalisen hyväksikäytön ICSE-tietojärjestelmän puitteissa. Lasten seksuaalisen hyväksikäytön materiaalia jaetaan rajat ylittävästi. Kansallisten rikostiedustelutietojen lisäksi jäsenmaiden tulisi systemaattisesti syöttää keskeiset tiedot Europolin tietojärjestelmiin.

Strategiassa huomioidaan, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunta edellyttää huippuluokan teknisiä valmiuksia. Joiltakin kansallisilta yksiköiltä puuttuu tarvittava osaaminen tai välineet rikosten selvittämiseen. Komissio tukee kansallisten teknologisten kyvykkyyksien kehittämistä sisäisen turvallisuuden ISF-rahaston kautta. Komissio rahoittaa lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaan keskittyviä tutkimusprojekteja Horisontti 2020 -rahoituksessa ja myös tuleva Horisontti Eurooppa -puiteohjelma jatkaa rahoittamista.

Strategiassa kiinnitetään huomiota siihen, että verkossa käytettävät salaiset tutkintamenetelmät ovat osoittautuneet merkittäviksi keinoiksi soluttautua lasten seksuaalisen hyväksikäytön verkostoihin. Näin saadaan tietoa rikollisten käyttäytymisestä ja toimista verkkoalustoilla, minkä myötä pystytään sulkemaan rikollisten viestintäkanavia ja saattamaan heitä syytteeseen. Osa tutkintamenetelmistä on kuitenkin käytössä vain pienessä osassa EU- ja kolmansia maita. On tarkasteltava, voitaisiinko näitä kyvykkyyksiä jakaa. Europol perustaa innovaatiokeskuksen (innovation hub) ja -laboratorion edistääkseen jäsenmaiden pääsyä EU:ssa kehitettyyn osaamiseen ja teknologiaan. Aloite kartoittaa EU-tason tarpeita digitaalisissa rikostutkinnoissa, mutta myös tutkimus-, innovaatio- ja kehitystarpeita. Europolin kyberkeskus (EC3) tukee jäsenmaita tekemällä uhrien tunnistusta, koordinoimalla tutkintoja, tukemalla EU:n toimintapoliittisen syklin operaatiota ja projekteja, osallistumalla vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden uhka-arvion SOCTA ja verkkorikollisuuden uhka-arvion IOCTA laadintaan sekä tekemällä laajaa yhteistyötä kolmansien maiden kanssa lasten verkkoturvallisuuden parantamiseksi.

Toimenpide: Europol perustaa innovaatiokeskuksen ja -laboratorion ja komissio rahoittaa kansallisten kyvykkyyksien kehittämistä, jotta viranomaiset pystyvät vastaamaan teknologiseen kehitykseen ja varmistamaan tehokkaan rikostorjunnan.

5. Vahvistetaan jäsenmaiden ennalta estävää toimintaa lasten suojelemiseksi

Komissio on strategiassaan kiinnittänyt huomiota siihen, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa koskevan direktiivin implementoinnissa on ollut viiveitä ennalta estävän toiminnan ohjelmien osalta. Rikollisten toimia ehkäisevässä työssä haasteita on kaikissa vaiheissa: ennen ensimmäistä rikosta, rikosoikeudenkäynnin aikana ja sen jälkeen sekä vankilassa ja sen ulkopuolella rangaistuksen jälkeen. Tutkimus rikollisten motiiveista on sirpaleista sekä yhteistyö käytännötoimijoiden ja tutkijoiden välillä vähäistä. Komissio aikookin perustaa ennalta estävän työn verkoston, johon osallistuvat käytännötoimijat ja tutkijat. Tavoitteena on tukea jäsenmaita omaksumaan käyttökelpoisia, perusteellisesti evaluoituja ja tehokkaita ennalta estäviä toimia sekä helpottaa parhaiden käytänteiden jakamista.

Verkosto loisi rakenteen toimijoilta tutkijoille ja päinvastoin sekä tukisi jäsenmaita tietoisuuden kasvattamisessa mediakampanjoiden ja koulutusmateriaalien avulla. Verkostossa olisi viranomaisia, tutkijoita ja kansalaisjärjestöjä ja se rakentuisi toimija- ja teemakohtaisten työryhmien ympärille. Lasten seksuaalisen hyväksikäytön tapausten eksponentiaalinen kasvu on ylikuormittanut lainvalvontaviranomaiset. Ongelmaa ei ratkaista vain lainvalvonnan toimin, vaan ratkaisu vaati monitoimijakoordinaatiota.

Verkosto tehostaisi rajattujen olemassa olevien resurssien käyttöä, vahvistaisi EU:n ennalta estävää työtä ja sillä olisi globaali ulottuvuus.

Toimenpiteet: komissio aloittaa välittömästi toimet EU:n ennalta estävän toiminnan verkoston perustamiseksi.

6. Eurooppalainen keskus lasten seksuaalisen hyväksikäytön ennalta estämiseksi

Komissio aloittaa selvityksen ja vaikutusarvioinnin lasten seksuaalisen hyväksikäytön ennalta estämiseen keskittyvän keskuksen perustamisesta. Keskus tarjoaisi holistista tukea jäsenmaille ja koordinoisi resurssien tehokasta käyttöä päällekkäisyyksiä välttäen. Euroopan parlamentti on esittänyt keskuksen perustamista päätöslauselmassaan marraskuussa 2019 ja neuvoston päätelmät lokakuulta 2019 vaativat koordinoitua ja monitoimijaperusteista lähestymistapaa. Tämän varmistamiseksi keskuksen toimet kattaisivat:

- Lainvalvonta. Europolilla on keskeinen rooli lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnassa, mm. Yhdysvalloista tulevan tiedon analysoinnissa ja raportoinnissa. Tehokkuuden vahvistamiseksi keskus tukisi uhrien tunnistusta, tekisi tiiviistä yhteistyötä EU:ssa toimivien yritysten kanssa koostamalla raportteja ja luomalla mahdollisesti yhden tietojärjestelmän EU:ssa tunnistettuja hyväksikäyttäjiä varten sekä tukisi lainvalvontaviranomaisia koordinoimalla lasten seksuaalisen hyväksikäytön materiaalin poistamista verkosta. Keskus toimisi tiukan kontrollimekanismin alla vastuun ja läpinäkyvyyden varmistamiseksi ja voisi koota myös väriin perusteiden pohjalta tehtyjen poistojen valituksia.
- Ennalta estävä toiminta. Yhdessä ennalta estävänä toiminnan verkoston kanssa keskus tukisi jäsenmaita toimeenpanemaan käyttökelpoisia, perusteellisesti arvioituja ja tehokkaita ennalta estäviä monialaisia toimia. Keskus helpottaisi resurssien tehokkaan käytön koordinaatiota sekä yhdistäisi, kehittäisi ja jakaisi asiantuntijuutta eri toimijoiden välillä. Keskus tarjoaisi syötteitä päätöksentekijöille kansallisella ja EU-tasolla.
- Uhrien auttaminen. Keskus toimisi läheisesti kansallisten viranomaisten kanssa, jotta lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa koskevan ja uhrien oikeuksien direktiivien tavoitteet uhrien tukemisesta toteutuvat. Keskus toimisi parhaiden käytänteiden jakamisen kanavana ja tukisi tietoon perustuvan politiikan vahvistamista. Keskus tukisi uhreja poistamalle heitä koskevaa materiaalia verkosta.

Komission kaavailema keskus toisi yhteen kaikki strategian aloitteet ja mahdollistaisi tehokkaamman yhteistyön jäsenmaiden viranomaisten, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan välillä. Keskus tukisi komissiota lainsäädäntöön liittyvillä aloitteilla ja toimeenpanisi yhteistyö- ja rahoitusaloitteita EU:ssa ja globaalisti mm. WePROTECT Global Alliance -verkoston kautta. Komissio tulee yhdessä Euroopan parlamentin ja jäsenmaiden kanssa tarkastelemaan erilaisia toteutusmalleja huomioiden olemassa olevat rakenteet.

Toimenpide: komissio aloittaa välittömästi selvityksen lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ennalta estävän ja torjuvan osaamiskeskuksen perustamiseksi.

7. Yritysten tulee varmistaa tuotteidensa turvallinen käyttö lapsille

Strategiassa huomioidaan, että joidenkin verkkopalveluiden tuottajat ennalta estävät, paljastavat ja raportoivat kiitettävästi palveluissaan tapahtuvaa lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. Kansainvälinen NCMEC-keskus (National Center for Missing &

Exploited Children) sai yrityksiltä vuonna 2019 17 miljoona lasten seksuaalisen hyväksikäytön ilmoitusta. Nämä ilmoitukset ovat hyödyllisiä lasten pelastamiseksi ja auttamiseksi seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Yritysten toimet eroavat paljon. Facebook teki yksinään vuonna 2019 lähes 16 miljoona ilmoitusta, kun jotkin Yhdysvalloissa toimivat yritykset tekivät alle 1000 ilmoitusta ja jotkin jopa alle 10. Viime vuonna Facebook kertoi suunnitelmastaan asettaa päästä-päähän -salauksen oletuksena kaikkeen pikaviestintään. Strategiassa arvioidaan, että tämä laskisi ilmoitusten määrän puoleen tai jopa yhteen kolmasosaan, jos muita toimia ei tehosteta. Kun huomioidaan tiettyjen verkkopalveluiden merkittävä rooli lasten seksuaalisen hyväksikäytön materiaalin jakamisessa, on yritysten otettava vastuu lasten suojelemiseksi niiden palveluissa perusoikeuksien, yksityisyyden suojan ja tietosuojan mukaisesti.

Vuonna 2020 komissio on ryhtynyt tukemaan yritysten ponnisteluja lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi EU Internet Forumin puitteissa. Forum, joka tuo yhteen EU:n sisäministerit, internetyritysten johtoa, Euroopan parlamentin ja Europolin, on tuottanut hyviä tuloksia toimissa terroristisen verkkosisällön poistamiseksi. Forum toimii jatkossa alustana parhaiden käytänteiden ja haasteiden jakamiseen sekä yhteisen tahtotilan ja ratkaisujen tekemiseksi yritysten ja viranomaistoimijoiden välillä lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi. Yksi keskeinen forumin aloite on teknisen asiantuntijaprosessin luominen, jotta yritykset voisivat jatkossa paljastaa ja ilmoittaa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä niiden päästä-päähän -salatussa viestinnässä niin, että perusoikeudet varmistetaan ja uusia haavoittuvuuksia rikollisten hyödynnettäväksi ei luoda. Asiantuntijaprosessi koostuu tiedeyhteisön, yritysten, viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen teknisistä asiantuntijoista.

Toimenpiteet: komissio on aloittanut EU Internet Forumissa asiantuntijaprosessin teknisten ratkaisujen kehittämiseksi, lainsäädännön parantamiseksi ja operatiivisten haasteiden ratkaisemiseksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön paljastamiseksi ja raportoimiseksi päästä päähän -salatussa viestinnässä.

8. Parannetaan lasten suojelua globaalisti sidosryhmäyhteistyössä

Strategiassa painotetaan sitä, että lasten seksuaalinen hyväksikäyttö verkossa ja sen ulkopuolella ovat globaaleja realiteetteja kaikissa maissa ja yhteiskuntaryhmissä. Arvioidaan, että jatkuvasti 750 000 hyväksikäyttäjää vaihtaa, lähettää verkossa suorana, pakottaa lapsia tekemään tai houkuttelee lapsia seksuaaliseen hyväksikäyttöön. On myös näyttöä siitä, että lapsia seksuaalisesti hyväksikäyttävät matkustavat toisiin maihin lievemmän rangaistuksen ja lainsäädännön vuoksi tai välttääkseen lainvalvonnan toimet. Lasten suojelemiseksi hyväksikäyttäjien rekisteröityminen ja sitoutuminen tuomioistuimen asettamien tai koeajan mukaisten sääntöjen noudattamiseen on keskeistä. Globaalien hyväksikäyttöverkostojen paljastaminen vaatii verkostotyötä ja komissio rahoittaa mm. Interpolin ICSE-tietojärjestelmää, joka sisältää yli 1,5 miljoonaa valokuvaa ja videota ja on auttanut tunnistamaan 20 000 uhria maailman laajuisesti. Komissio rahoittaa myös INHOPE-verkostoa, jossa yli 40 maan ns. päivystävät toiminnot (*hot lines*) fasilitoivat seksuaalisen hyväksikäytön materiaalin poistamista verkosta. EU:n ja YK:n Spotlight -aloitteella ennalta ehkäistään tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan eri muotoja. Lisäksi komissio ja EU:n jäsenmaat tukevat ja ovat mukana WePROTECT Global Alliance -järjestössä, joka kokoaa yhteen 97 maan hallitukset ja 32 globaalia teknologia yritystä torjumaan lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. Komissio on mukana järjestön ohjausryhmässä, mikä mahdollistaa EU:n toimien heijastamisen globaaleihin aloitteisiin. EU tekee työtä erityisesti globaalien lasten suojelun ja turvallisuuden standardien määrittämiseksi, rikollisten tunnistamiseksi sekä uhrien tukemiseksi.

Toimenpiteet: komissio jatkaa tukeaan globaalien standardien nostamiselle lasten suojelemiseksi edistämällä monialaista yhteistyötä WePROTECT Global Alliance -järjestössä sekä kohdennettujen rahoitusten kautta.

Tulevat toimenpiteet

Komission strategia esittää toimintakehikon, jolla vastataan kokonaisvaltaisesti kasvavaan lasten seksuaalisen hyväksikäytön uhkaan niin verkossa kuin sen ulkopuolellakin. Strategia tulee olemaan viitekehys EU:n toimille 2020 - 2025. Strategia liittyy myös komission aloitteeseen EU:n lasten oikeuksien strategiasta, joka julkaistaan alkuvuodesta 2021. Komissio tulee tekemään tiivistä yhteistyötä yritysten, kansalaisyhteiskunnan, tiedeyhteisön, käytännötoimijoiden sekä lainvalvonta- ja muiden viranomaisten kanssa strategian kahdeksan aloitteen tehokkaan implementoinnin varmistamiseksi. Oikeanlainen oikeudellinen kehikko tulee implementoida tehokkaan torjunnan varmistamiseksi.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Jaosto 7 (oikeus ja sisäasiat) 8.-11.9.2020

Jaosto 19 (viestintä) 8.-11.9.2020

Eduskuntakäsittely

-

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

KOM(2020) 607 lopullinen

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Anne Lamminmäki SM, puh. 0295 488 207
Joni Korpinen OM
Kreetta Simola LVM
Pia Nyström LVM

EUTORI-tunnus

EU/2020/1189

Liitteet

Viite

Asiasanat	oikeus- ja sisäasiat, lasten seksuaalinen hyväksikäyttö
Hoitaa	OM, SM, UM
Tiedoksi	EUE, STM, TEM, TULLI, VM, VNK, VTV
